

Dokument nr. 8:88

(2004-2005)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland, Heidi Grande Røys, Jørund Leknes og Kjetil Bjørklund

Forslag fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland, Heidi Grande Røys, Jørund Leknes og Kjetil Bjørklund om en handlingsplan for bærekraftig bruk av verneområder i Norge

Til Stortinget

BAKGRUNN

Med bakgrunn i Stortingets vedtak i budsjettbehandlingen høsten 2002 kom Regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett våren 2003 med en strategi som pekte på muligheter og utnyttingspotensial ved bærekraftig bruk i og i tilknytning til verneområdene (Med bærekraftig bruk menes bruk som støtter opp under de aktuelle verneformålene).

Regjeringen konkluderte klart i den foreslåtte strategien at den så et potensial for økt miljøtilpasset turistmessig bruk av våre fjellområder og formulerte seg som følger:

"Hvis vi klarer å ta vare på de natur- og kulturhistoriske kvalitetene som preger den norske fjellheimen, ikke minst i verneområdene, ser Regjeringen store muligheter for økt miljøbasert og miljøtilpasset næringsutvikling og turisme i våre fjellområder."

Strategien har imidlertid så langt bare i begrenset grad blitt fulgt opp med konkrete tiltak. Viktige innsatsområder gjenstår. Disse bør sammenfattes i en egen handlingsplan som bør legges frem av Miljøverndepartementet i nært samarbeid med andre berørte departementer.

Nasjonalparkene

Det har blitt etablert mange nasjonalparker de siste årene, men det har ikke ført til den økingen av bærekraftig næringsaktivitet som strategien i Revidert

nasjonalbudsjett for 2003 la opp til. En av årsakene er manglende koordinering av aktivitetene.

Mange land har en samlet administrasjon for nasjonalparkene. I Norge er det rundt 10 ulike aktører/institusjoner som har forvaltningsmyndighet og/eller som utfører praktiske forvaltningsoppgaver. Disse oppgavene blir bare delvis samordnet, og samordning er i hovedsak basert på frivillig samarbeid. Dagens situasjon kan derfor best beskrives ved at "alle har myndighet til å si nei, men ingen har myndighet til å si ja". Praktiske erfaringer viser at det for å sette opp skilt ved grensa til en nasjonalpark for å ivareta alle interesser, kreves arbeidsgrupper med representanter fra 8-10 aktørgrupper. Denne fragmenterte forvaltningen fører til store kostnader knyttet til samordning, selv for helt enkle tiltak, og vanskeliggjør også en helhetlig forvaltning av verneområdene.

Forvaltningssituasjonen i Norge preges også av at det brukes begrenset med midler til drift, oppsyn, tilrettelegging og informasjon. En undersøkelse fra 1997 som omfattet 128 nasjonalparker i Europa, viste at hver park i gjennomsnitt hadde 66,4 årsverk knyttet til forvaltning. Til sammenligning hadde Jotunheimen nasjonalpark (inkludert Utladalen landskapsvernområde), den parken i Norge som har størst forvaltningsapparat, en forvaltning på til sammen 3 årsverk i 1998. Den lave bemanningen er en viktig årsak til at forvaltningen er fokusert på kontrolloppgaver, og i mindre grad mot formidling, tilrettelegging og næringsutvikling. Det betyr at utviklingen av bruken er tilfeldig og vanskelig å styre og måle effektene av.

Reiselivsnæringen i Norge omsetter for rundt 70 mrd. kroner hvert år. Dette betyr at økt satsing på nye områder innen samme næring vil generere store verdier. En forvaltning som også fokuserer på tilrettelegging av bærekraftig næringsutvikling i tillegg til viktige kontrolloppgaver, representerer en slik vekstnæring. Dette krever imidlertid en stor grad av faglig

kompetanse. Det er derfor behov for formelle krav til kompetanse og etablering av utdanningstilbud i tillegg til relevante sertifiseringsordninger.

Dagens forvaltning er også lite tilfredsstillende i forhold til lokal innflytelse.

Større verneområder opprettes primært for å sikre en nasjonal og internasjonal naturarv. Det er imidlertid viktig at opprettelsen av verneområder tar utgangspunkt i og gjennomføres på en måte som tar hensyn også til de lokalsamfunnene som berøres av vernet. Det finnes i lokalsamfunnene kulturtradisjoner som høstingskulturen, som er bevaringsverdig, det finnes en erfaringsbasert kunnskap det er viktig å integrere i forvaltningen, og det finnes et engasjement og en forvaltertradisjon for områdene som det er viktig å opprettholde. Lokalsamfunnene må også kompenseres for de rådighetsinnskrenkninger som vernet medfører. Dette forutsetter forvaltningsmodeller som sikrer reell lokal medinnflytelse over bruken av områdene også i framtida, og som gir muligheter for en næringsmessig utnytting av områdene som ikke har negative konsekvenser for verneverdiene.

Vern og næring

Til tross for disse manglene er det allerede igangsatt flere prosjekter for økt næringsutvikling knyttet til verneområder. Det er også mange signaler som tyder på at det vil være en sterk vekst i denne typen prosjekter over hele landet. Det er viktig at denne veksten skjer med et tilstrekkelig virkemiddelapparat som sikrer en bærekraftig næringsutvikling og en markedsføring i tråd med det. Uten dette kan det føre til en situasjon hvor både nærings- og miljøverninteressene taper, preget av lokale konflikter, negative effekter for naturgrunnet og at potensialet for verdiskaping og varige arbeidsplasser forblir urealisert.

En del overordnede, strategiske rammer for næringsmessig utnytting av nasjonalparker og større verneområder er gitt innen ulike sektorområder, men dette er ikke samordnet eller utarbeidet for å sikre næringsutvikling på en bærekraftig måte.

Mangelen på samordning er påtagelig mellom naturvern- og landbrukspolitikken. Konkret gir dette seg utslag i at f.eks. utviklingstiltak innen tilleggsnæringer som jakt og fiske oppmuntres og støttes av landbrukspolitiske virkemidler, men stoppes av regelverk og forvaltningspraksis innen miljøvernsektoren. Manglende samordning på nasjonalt nivå gir seg utslag i konflikter på lokalt nivå, og bidrar til et dårlig samarbeidsklima mellom næringsutøvere og miljøforvaltningen.

Et annet problem er manglende sammenheng og koblinger mellom det strategiske og det operative nivået. Strategien slik den er foreslått i Revidert nasjonalbudsjett for 2003 er klar, men så lenge det mangler virkemidler tilpasset politikken, mangler også den

nødvendige koblingen mellom det strategiske og operative nivået som er nødvendig for å få utløst vesentlig økt næringsutvikling.

Av hensyn til lokalsamfunns-, nærings- og miljøinteressene er derfor neste viktige skritt tiltak for å møte målsetningen i strategien og den tiltakende aktiviteten.

En tiltaksliste

De sentrale tiltaksområdene som det fortsatt ikke er grepet fatt i, er følgende:

- Øke ressursinnsatsen i nasjonalparkforvaltningen når det gjelder myndighetsutøving. Det gjelder i forhold til Statens naturoppsyn og samarbeidende oppsynsparter.
- Øke ressursinnsats når det gjelder forvaltning av nasjonalparkene. Det gjelder både økning i antall stillinger og mer ressurser til konkrete tiltak som skilting, infosentre, skjøtsel av kulturlandskap og vedlikehold av bygninger i verneområder osv.
- Styrke næringsutvikling i områder berørt av verneområder. To konkrete forslag kan være å etablere tiltaksfond/næringsfond i kommunene som er omfattet av vern, eller benytte andel vernet areal som tildelingskriterium til de generelle overføringene til kommunene.
- Styrke kunnskapsgrunnet om hvordan bruke verneområder i større grad i en reiselivssammenheng uten at dette går på bekostning av verneverdier.
- Styrke samarbeidet mellom verne- og miljøforvaltning, landbruksforvaltning og reiselivsmyndighetene, og mellom relevant offentlig forvaltning og reiselivsnæringen - jf. at det nå er etablert tre kontaktutvalg for reiseliv under henholdsvis Direktoratet for naturforvaltning, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

En handlingsplan må som et minimum inneholde og legge til rette for disse tiltakene. En handlingsplan bør også omfatte midler til forsøksvirksomhet. Det foregår for tiden forsøk som gjelder lokal forvaltning av nasjonalparker. I kjølvannet av diskusjonen omkring økt turistmessig bruk av verneområder har det kommet fram to forslag som bør arbeides videre med:

- Inkludering av bebygde områder og veier i verneområder.
- Etablering av egne regionale parker som supplement til dagens vernekategorier.

Begge forslagene er reist av lokale interesser med henvisning til erfaringer fra utlandet. Det kan derfor være aktuelt å finne fram til områder som vil prøve ut en modell med utvidelse av dagens verneområder til også å inkludere bebygde områder og veier, eller om-

råder som ønsker å etablere regionale natur- og kulturparker med hjemmel i plan- og bygningsloven, enten som et selvstendig nytt område, eller som randsoner til områder vernet etter naturvernloven.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme en handlingsplan for samordning av bærekraftig bruk og forvaltning av verneområder i Norge. Handlingsplanen skal utarbeides og operasjonaliseres av Miljøverndepartementet, men i et forpliktende samarbeid med andre berørte departement, og fremmes for Stortinget senest i budsjettet for 2006.

11. mai 2005